

Югозападен университет „Неофит Рилски“

РЕЦЕНЗИЯ

На представени научни трудове за участие в конкурс за академичната длъжност ПРОФЕСОР, обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“ в ДВ брой 52 от 02.07.2019.

Рецензент: проф. д-р Катерина Караджова

Кандидат: доц. д-р Пелагия Михайлова Терзийска

I. Кратки биографични данни за кандидата.

Доцент д-р Пелагия Михайлова Терзийска е единствен участник в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ с професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

Доцент Терзийска е магистър и доктор по педагогика.

От завършване на висшето си образование до сега д-р Пелагия Терзийска се реализира последователно като учител, асистент, главен асистент и доцент в ЮЗУ Благоевград. Тя специализира Специална педагогика (ПЛИН) в ЮЗУ, а в Германия (гр. Котбус) е завършила допълнителна квалификация на тема „Подходи, форми и методи на работа с деца и юноши с увреждания“. Доц. Терзийска участва в разработването и реализирането на редица научно-изследователски проекти, обучителни курсове и тренинги с учители, директори и експерти, занимаващи се с проблемите на децата с увреждания.

Като учен и преподавател във ВУЗ, тя има силно изразено и доминиращо присъствие в сферата на националния и международния научен живот. Тя участва като гост-лектор както на национални, така и на международни научни конференции, където популяризира концепцията за интегрирано и приобщаващо образование на децата със СОП.

II. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата.

Научните публикации, с които доц. д-р Пелагия Терзийска участва в обявения конкурс за професор, са следните:

- Самостоятелни монографии и книги – 8 на брой;
- Самостоятелни студии в колективни монографии – 7 на брой;
- Публикации в научни списания – 20 на брой;
- Статии и доклади в сборници, международни конференции – 25 на брой;
- Други публикации – 2 на брой.

Ще се спра на някои от по-важните публикации, имащи отношение към спецификата на обявения конкурс и научно-преподавателските и изследователски качества на доц. д-р Пелагия Терзийска.

МОНОГРАФИИ:

Първата монография, която е предложена за рецензиране, е „Децата със специални образователни потребности в общата образователна среда“ (2012). Тази монография е посветена на един много важен и значим въпрос, а именно въпросът за учебно-възпитателната дейност при децата и учениците със СОП в общата образователна среда. Авторката провежда собствено експериментално изследване, въз основа на което прави интересни интерпретации за интегрираното и включващо образование на децата със СОП в масовата училищна среда. Това безспорно определя актуалността и значимостта на рецензирания труд. Целта на монографичното изследване е амбициозна и перспективна. Тя е свързана с свързана с разкриването на оптималните педагогически условия за изграждане на система от взаимодействия за създаване на адекватна подкрепяща среда. Авторката насочва своето внимание към въпросите, въпросите, свързани с организацията и съдържанието на подкрепящата подкрепящата образователна среда, които са недостатъчно проучени в българската научна литература. Това увеличава научните достойнства и достойнства и качества на представения труд.

Самият факт, че в монографията са анализирани образователните взаимодействия и са предложени интерактивни методи и техники, активизиращи познавателната дейност на децата със СОП, създава впечатление за завършеност и всеобхватност на труда. Споменатото до този момент е сериозен атестат за развитието на доц. д-р Терзийска като перспективен преподавател и учен-изследовател.

Монографията се състои от увод и две глави. В увода се обосновава необходимостта от обучение на децата със СОП в условията на масовото училище, като се акцентира и върху качеството на подготовка, която трябва да получат общообразователните учители във ВУЗ.

В първа глава е разгледана концепцията за включване и за интеграция, както и свързаните с тези концепции понятия „интегрирано обучение“ и „включващо обучение“. Предложен е анализ на основните положения в Специалната педагогика, в частност отнасящи се до децата със СОП. Теоретичните интерпретации, както и обобщенията, направени въз основа на експерименталната работа, са поднесени професионално и компетентно. Това е съществена предпоставка за положителна оценка на научно-изследователската и новаторската дейност на авторката.

Във втората глава е обоснована ролята на изкуството при обучението на децата със СОП. Тук е въведено понятието „артпедагогика“ като основополагащо за науката Специална педагогика. На тази основа са предложени иновативни средства за работа и взаимодействие с посочената категория деца. Лансирани са конкретни насоки за работа с деца със СОП, което прави монографията ценно помагало за специалистите.

Втората монография, с която доц. д-р Пелагия Терзийска участва в конкурса за академичната длъжност професор, е „Интегрирано обучение на деца със специални образователни потребности“. В тази публикация авторката фокусира своето внимание върху дефинирането на стратегии и техники, подпомагащи интегрирането на децата със СОП в условията на масовото училище. С особена сила и категоричност е представена необходимостта от промяна на обществените нагласи към тези деца и включването им в условията на естествената социална среда.

Аргументирано и авторитетно са предложени стратегии и техники, подпомагащи интегрирането на децата със СОП в общата образователна среда. Успоредно с това е разгледан и въпросът за агресията и са направени конкретни препоръки за преодоляване на агресивното поведение в училище.

Третата публикация, която ще разгледам, е монографията „Съвременни измерения на специалното образование“ (2009). В нея са анализирани теоретични постановки относно съвременната образователна политика у нас и в чужбина. В този аспект отчетливо се открояват измеренията на обновление и модернизация в Специалната педагогика. Показани са позитивни европейски практики, които могат да се използват както като ориентир, така и като основание за реформа в областта на образованието. Разработката има познавателна и научно-теоретична стойност. Това се потвърждава от обстоятелството, че в нея по един изключително професионален начин е систематизирана и обобщена информация, която съответства напълно на съвременното състояние на науката Специална педагогика.

В списъка със самостоятелните публикации са включени още пет разработки, които авторката е обозначила в раздела: Книги и учебници. Те в своята съвкупност отразяват в различни насоки проблемите на Специалната педагогика като наука в национален и международен аспект.

Адмираща заслужава фактът, че доц. д-р Пелагия Терзийска паралелно със съдържателните анализи предлага стратегии за работа с деца с различни увреждания – интелектуални, сензорни, с поведенчески и соматични нарушения. Задълбочено и нетрадиционно доц. Терзийска представя визията си за учебния процес при деца със СОП, в която задължително се включват компютърни технологии, арттерапевтични елементи и зоотерапия (“Работа с деца със специални образователни потребности”, 2008).

В контекста на казаното ще спомена монографията “Технологии за работа с деца със СОП”. В нея под формата на игрови прийоми се предлага модел за формиране на някои социални умения, което е много ценно както за децата със СОП, така и за студентите, които се обучават за работа с такива деца.

В раздела “Самостоятелни студии” са включени седем публикации. В тях авторката отново поставя на анализ въпросите, които я ангажират научно и професионално години наред. Тематично те са обвързани с парадигмата интегрирано и включващо обучение и с възможностите за обучение и социализация на децата със СОП в условията на масовата образователна среда.

В раздела “Публикации в научни списания и статии” доц. д-р Пелагия Терзийска включва 20 статии, публикувани в периодични научни списания, и двадесет и пет статии и доклади, публикувани в сборници от международни конференции. В тях намират място интересни въпроси, свързани с приобщаващото образование, екологичното и здравното възпитание, включването на интерактивни методи и форми на работа при деца със СОП и други.

Почти всички публикации са насочени към популяризиране на българската педагогическа практика, опит и традиции при работа с деца със СОП. Значително внимание се отделя на начина по който се реализира интегрираното, включващо и приобщаващо образование, както и на качеството на университетската подготовка на специалисти в условията на висшето училище.

В заключение мога да добавя, че публикациите са съдържателни, информативни и демонстрират уменията на доц. д-р Пелагия Терзийска да анализира, синтезира и обобщава научната фактология с оглед теорията и практиката на науката Специална педагогика. На базата на изложеното дотук ще се опитам да отбележа стойността и приносните моменти на рецензираната научна продукция.

III. Основни приноси в научната, научно-приложната и преподавателска дейност на кандидата.

Приемам напълно представените и категоризирани приноси от авторката. В тази част от рецензията ще се опитам да ги конкретизирам и представя в малко по-различна светлина. Те могат да бъдат обособени в две групи: теоретични и теоретико-приложни.

Теоретични приноси:

1. Изключително голям обем на интерпретираната проблематика. Задълбочени и всеобхватни теоретични анализи, чрез които се поставя акцент върху необходимостта от търсенето и намирането на най- адекватни методи и средства за успешното интегриране и приобщаване на децата със СОП (публикации № 1, № 2, № 3, № 4, № 7, № 11, № 12, № 15, № 16, № 21, № 24 и др.);

2. Уточняване и прецизиране на редица понятия от областта на Специалната педагогика. Дообогатяване и развитие на съществуващите до този момент термини, като в някои от тях се влага допълнително научно съдържание и смисъл (Публикации № 2, № 6, № 40, № 45 и др.);

3. Значими професионални умения за научна интерпретация и адекватно приложение на действащите нормативни документи – национални и международни (публикации № 2, № 4, № 17, № 22, № 25 и др.);

4. Представяне на иновативните възможности на артпедагогиката при работа с деца със СОП (публикации № 1, № 3, № 7, № 21 и др.);

5. Установяване на корелации между компонентите на приобщаващата образователна среда и качеството на обучение на децата със СОП (“Технологии за работа с деца със СОП” и “Работа с деца със СОП”);

6. Съществен приносен момент на рецензираната научна продукция е фактът, че чрез проведените експериментални изследвания и прецизните анализи се утвърждава идеята за значимостта, актуалността и ефективността на интегрираното и приобщаващо образование за децата със СОП;

7. Обосновава се значението на Специалната педагогика за подготовката на студентите, допълнителната квалификация на учителите и подготовката на родителите.

Теоретико-приложни приноси:

1. Предлагане на научно обоснована и практически възможна система за обучение по следните предмети: роден край, околен свят, човекът и природата на деца със СОП (публикации № 12, № 37, № 38);

2. Разработване на методология за преподаване и формиране на социални умения чрез някои арттерапевтични дейности (публикации № 7, № 3 и др.);

3. Обосноваване на необходимостта от перманентна подготовка и усъвършенстване на учителите, участващи в процеса на приобщаващо образование;

4. Популяризиране на българския специално педагогически опит в чужбина.

Доц. д-р Пелагия Михайлова Терзийска има 102 забелязани цитирания в национални и чуждестранни издания. Този брой е напълно достатъчен за заемане на академичната длъжност, за която кандидатства.

Академичната биография на доц. Терзийска представя нейното научно-професионалното развитие. Като асистент, а по-късно и като доцент в ЮЗУ „Неофит Рилски“ (град Благоевград), тя се утвърждава като добър преподавател и мотивиран учен. Притежава много добри езикови умения по английски език, което ѝ позволява да се включва в магистърската програма по Специална педагогика на английски. Участва и в обучението на докторанти от докторската програма по Специална педагогика на английски. Петима от тях са вече защитили.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

През целия си професионален път доц. д-р Пелагия Терзийска изучава активно децата със специални образователни потребности. Тя е ангажирана с проблемите на тяхното обучение, социализиране и практическо реализиране. Притежава голям професионален опит, знания и умения, които безспорно ще допринесат за развитието на специално-педагогическата теория и практика и по-специално на процесите, свързани с приобщаването и социализирането на децата със специални образователни потребности.

Въз основа на всичко описано и аргументирано в моята рецензия, имайки предвид качествата и възможностите на доцент д-р Пелагия Терзийска, **ПРЕДЛАГАМ НА УВАЖАЕМОТО НАУЧНО ЖУРИ** да гласува с положителен вот за избирането ѝ на академичната длъжност професор в професионално направление: 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

18.10.2019

Рецензент:.....

проф. д-р К. Караджова

South-Western University “Neofit Rilski”

R E V I E W

Of scientific works presented for the purpose of participation in a competition for the acquirement of the academic position PROFESSOR. The competition was announced by SWU “Neofit Rilski” in issue 52 of the State Gazette from 02.07.2019.

Reviewer: Prof. Dr. Katerina Karadzhova

Candidate: Assoc. Prof. Dr. Pelagiya Mihaylova Terziyska

I. Succinct biographical data of the candidate.

Assoc. Prof. Dr. Pelagiya Mihaylova Terziyska is the single participant in the competition for the acquirement of the academic position “Professor” with an academic index 1.2. Pedagogy (Special Education).

Assoc. Prof. Terziyska has a Master degree as well as a PhD in Pedagogy.

In the period from her higher-education graduation till now, Dr. Pelagiya Terziyska has consecutively held the position of Teacher, Assistant Professor, Senior Assistant Professor, and Associate Professor in SWU “Neofit Rilski”. She has specialised Special Education (Pedagogy for Persons with Mental Retardation) in SWU. Moreover, in Germany (the city of Cottbus), she has attained additional qualification around the topic “Approaches, Forms and Methods of Work with Children and Adolescents with Handicaps”. Assoc. Prof. Terziyska has participated in the development and the realisation of several research projects, educational courses and training sessions with teachers, headmasters and experts, which projects focus on children with handicaps’ problems.

As a scientist and a lecturer in a Higher Education Institution, she has a strongly-manifested and domineering presence in the field of national and international scientific life. She has attended as a guest lecturer national as well as international scientific conferences, in which she has spread the concept of inclusive education of children with Special Educational Needs.

II. Characterization of scientific and science practical work of the candidate.

The scientific publications, with which Assoc. Prof. Dr. Pelagiya Terziyska participates in the announced competition for Professor, are as follows:

- Independent monographs and books – 8;
- Independent papers in collective works – 7;
- Papers in scientific magazines – 20;
- Articles and reports in symposiums, international conferences – 25;
- Other publications – 2.

I will discuss some of the more important publications relevant to the announced competition's specific character, as well as to Assoc. Prof. Pelagiya Terziyska's scientific, teaching and research qualities.

MONOGRAPHS:

The first monograph proposed for review is "Children with Special Educational Needs in the General Educational Environment" (2012). This monograph addresses a very important issue, namely the issue of educational activities for children and students with SEN in the general educational environment. The author conducts her own experimental research, on the basis of which she makes interesting interpretations regarding the integrated and inclusive education of children with SEN in the mainstream school environment. This undoubtedly determines the relevance and the significance of the reviewed work. The goal of the monographic survey is ambitious and promising. It is related to discovering the optimal pedagogical conditions for building a system of interactions, whose purpose is the creation of an adequate supportive environment. The author focuses on issues associated with the supportive-educational-environment organisation and content, which issues have been insufficiently examined in the Bulgarian scientific literature. This enhances the scientific merits and qualities of the presented work.

The mere fact that the monograph analyses educational interactions and offers cooperative methods and techniques, which trigger the cognitive activity of children with SEN, creates an impression of completeness and comprehensiveness of the work. The aforementioned is a testimony to Assoc. Prof. Dr. Terziyska's development as a promising teacher and research scientist.

The monograph consists of an introduction and two chapters. The introduction substantiates the need to educate children with SEN in the context of mainstream schooling, and also emphasizes the quality of training that general education teachers should receive.

The first chapter examines the concept of inclusion, as well as the related term “inclusive education”. An analysis of the main standpoints in Special Education, in particular concerning children with SEN, is offered. The theoretical interpretations, as well as the summaries made on the basis of the experimental work, have been professionally and competently presented. This is an essential prerequisite for a positive evaluation of the author's research and innovative work.

The second chapter discusses the role of art in teaching children with SEN. The term “artpedagogy” is introduced as fundamental to Special Education. On this basis, innovative means of work and interaction with the indicated category of children have been suggested. Specific guidelines for working with children with SEN have been recommended, which makes the monograph a valuable aid for professionals.

The second monograph with which Assoc. Prof. Pelagia Terziyska participates in the competition for the academic position of professor is “Inclusive Education of Children with Special Educational Needs”. In this publication, the author focuses her attention on defining strategies and techniques that assist the inclusion of children with SEN in a mainstream school setting. The necessity to change the public attitudes towards these children and to include them in the scope of the natural social environment is presented with particular cogency and unequivocalness.

Strategies and techniques that aid the inclusion of children with SEN into the general educational environment are coherently and authoritatively proposed. In parallel, the issue of aggression is addressed and specific recommendations for overcoming aggressive behaviour at school are made.

The third publication I will attend to is the monograph “Contemporary Dimensions of Special Education” (2009). It analyses theoretical concepts regarding contemporary-education policy at home and abroad. In this aspect, the dimensions of renewal and modernisation in special education are clearly distinguished. Positive European practices are shown, which can be used both as a guide and as a basis for educational reform. The examined work possesses a cognitive and scientific-theoretical value. This is further reinforced by the fact that, in an acutely professional way, information fully consistent with the current state of Special education as a science is systemised and summarised.

The list of single-authored publications includes five additional works, which the author has indicated in the section: Books and Textbooks. In their aggregate, they comprehensively reflect the problems of Special education as a science both in a national and in an international context.

Admiration is worth the fact that along with the informative analyses, Assoc. Prof. Dr. Pelagiya Terziyska offers strategies for working with children with various disabilities – intellectual, sensory, behavioural and somatic disorders. In a meticulous and unconventional way, Assoc. Prof. Terziyska presents her vision of the educational process for children with SEN, which is imperative to include computer technologies, art-therapeutic elements and zootherapy (“Working with Children with Special Educational Needs”, 2008).

In the context of the previously-said, I will mention the monograph “Technologies for Working with Children with SEN”. It offers, in the form of play techniques, a model for the formation of some social skills, which is very valuable for both children with SEN and students learning to work with such children.

The „Single-Authored Publications“ section includes seven works. In them, the author again analyses the issues that have been engaging her scientific and professional interest for years. Thematically, they are related to the paradigm of inclusive education and to the opportunities for education and socialisation of children with SEN in the context of the mainstream educational environment.

In the section „Publications in Scientific Journals and Articles“, Assoc. Prof. Dr. Pelagiya Terziyska includes 20 articles published in periodicals, as well as twenty-five articles and papers published in international conferences’ collections of scientific essays. They contain interesting issues related to inclusive education, environmental and health education, the inclusion of interactive methods and forms of work for children with SEN, etc.

Almost all publications are aimed at promoting Bulgarian pedagogical practice, experience and traditions in working with children with SEN. Considerable attention is paid to the way in which inclusive education is achieved, as well as to the quality of university education of specialists.

In conclusion, I can add that the publications are meaningful, informative and demonstrate the skills of Assoc. Prof. Pelagiya Terziyska to analyse, synthesise and summarise scientific facts with regard to the theory and practice of Special Education as a science. Based on the aforementioned, I will attempt to note the value and contribution of the reviewed scientific works.

III. *Essential contributions of the applicant's scientific, scientific-practical and teaching activities.*

I completely accept the author's submitted and categorised contributions. In this part of the review, I will try to specify them and present them from a slightly different angle. They can be divided into two groups: theoretical and theoretic-practical.

Theoretical contributions:

1. Extremely high volume of interpreted issues. Thorough and comprehensive theoretical analyses that focus on the need to seek and find the most appropriate methods and tools for the successful inclusion of children with SEN (Publications No. 1, No. 2, No. 3, No. 4, No. 7, No. 11, No. 12, No. 15, No. 16, No. 21, No. 24, etc.);

2. Clarification and refinement of a number of concepts from the field of Special Education. Enhancement and development of currently existing terms, with some of them receiving additional scientific substance and meaning (Publications No. 2, No. 6, No. 40, No. 45, etc.);

3. Significant professional skills for scientific interpretation and adequate application of existing regulatory documents – both national and international (publications No. 2, No. 4, No. 17, No. 22, No. 25, etc.);

4. Presentation of the innovative capacity of art pedagogy in working with children with SEN (publications No. 1, No. 3, No. 7, No. 21, etc.);

5. Establishing correlations between the inclusive-educational-environment components and the quality of education of children with SEN (“Technologies for Working with Children with SEN” and “Working with Children with SEN”);

6. A significant contribution of the reviewed scientific works is the fact that the experimental studies and precise analyses confirm the notion about the importance, relevance and effectiveness of inclusive education for children with SEN;

7. The importance of Special Education for the preparation of students, the additional qualification of teachers and the preparation of parents is substantiated.

Theoretic-practical contributions:

1. Providing a scientifically sound and practically feasible system for education in the following subjects: native land, surrounding world, person and nature for children with SEN (Publications No. 12, No. 37, No. 38);

2. Development of a teaching-and-building-social-skills methodology through some art-therapeutic activities (Publications No. 7, No. 3, etc.);

3. Justification of the need for permanent training and improvement of teachers involved in the inclusive education process;

4. Promotion of the Bulgarian special-education experience abroad.

Assoc. Prof. Dr. Pelagiya Mihailova Terziyska has notably been quoted 102 times in national and foreign editions. This number is quite sufficient for the acquirement of the academic position she is applying for.

Assoc. Prof. Terziyska's academic prolificness is a testimony to her scientific and professional development. As an Assistant Professor and later as an Associate Professor at the South-West University "Neofit Rilski" (Blagoevgrad), she has established herself as a good teacher and motivated scientist. She possesses very good English language skills, which allows her to get involved in the Special Education Master's program in English. She also participates in the education of PhD students in the Special Education PhD Programme in English. Five of those have already successfully defended their thesis.

CONCLUSION

Throughout her career, Assoc. Prof. Dr. Pelagiya Terziyska has actively studied children with special educational needs. She has committed herself to the problems of their education, socialization and realisation in the practical field. She possesses extensive professional experience, knowledge and skills that will undoubtedly contribute to the development of special-education theory and practice, and in particular the processes related to the inclusion and socialisation of children with special educational needs.

Based on everything described and substantiated in my review, having taken into consideration the qualities and capabilities of Associate Professor Dr. Pelagiya Terziyska, I SUGGEST THAT THE ESTEEMED SCIENTIFIC JURY vote positively on her election as a Professor in the professional field: 1.2. Pedagogy (Special Education).

18.10.2019

Reviewer: .....

Prof. Dr. K. Karadzhova